

Öfvertygad om gagneligheten af sådana komitéers inrättande öfverallt, vågar jag därför utan vidare motivering föreslå:

1:o. Inom hvarje kommun på landet bör finnas en förlikningskomité; ledamöternas antal och komitéens stadgar bestämmas å kommunalstämman eller genom kommunalombud inför domstol. Vilja flera kommuner förena sig om en komité, vare sådant dem obetaget.

2:o. Stämning, som delgifvits svarande-part, bör inom åtta dagar före Häradstings början uppvisas för komitéens ordförande, och vare parterne skyldige inställa sig för komitéen inom det komitéeområde hufvudsvaranden tillhör, å dag som komitéen genom kungörelse i sockenkyrkan för sitt sammanträde bestämmer.

3:o. De förlikningar i tvistemål komitéen lyckas åstadkomma böra skriftligen uppsättas och, der någondera parten det önskar, i Häradsrättens protokoll intagas till laga kraft och verkan.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.
Stockholm den 21 Januari 1870.

O. B. Olsson.

N:o 10.

Af Herr O. B. Olsson: Om ändring af 10 § 2 mom. 1:sta punkten i Kongl. Förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

För ett riktigt bedömande af ändamålsenligheten utaf en lagstiftningsåtgärd, sedan den trädt i verket, fordras icke allenast att kunna bereda sig en öfversigt af dess verkningar, utan jemväl att anställa jem-

förelse emellan de förhållanden, som föranledt lagstiftningsåtgärden, med dem, hvilka af densamma varit en följd eller deraf framkallats. En sådan jemförelse är så mycket mera nödvändig, som det endast sällan lyckas att så noggrannt träffa den rätta gränsen vid förmedlingen emellan de äldre och de nya grundsatserna, att icke antingen de förra skola visa sitt inflytande till förringande af reformens verkningar eller ock de uppföringar och olägenheter, som icke heller förändringen kan undgå att medföra, skola blifva större och mera tryckande, än som för ändamålets ernående må vara nödvändigt. Detta sednare förhållande är isynnerhet att befara, der den nya lagstiftningsåtgärden varit föranledd af en allmän och stor olägenhet; der denna varit så omfattande, att den med skäl kunnat få namn af en riksolycka, och der alltså kraftiga och genomgripande medel måst användas för att i grunden bota det onda. Att under sådana omständigheter endast ringa afseende kan på förhand fästas vid de olägenheter, hvilka kunna förutses följa af den nya lagstiftningen, är uppenbart; men dessa olägenheter böra, just derföre, sedan de inträdt, undersökas och erkännas, och då det hufvudsakligare målet med lagstiftningsåtgärden blifvit uppnådt, bör rättelse i onödigt tryckande föreskrifter ega rum, helst då det kan ske, utan att lagstiftnings ändamål uppoffras eller äfventyras.

Det är med hänsigt till den gällande lagstiftningen rörande bränvinsförsäljningen, som jag påkallar en sådan undersökning om dess resultat, hvarigenom, efter min åsigt, det skall visa sig, att stadgandena rörande bränvinsförsäljningen, om de än måste vara stridande mot de gifna och allmänt erkända grunderna för all varuomsättning, likväl äro i en vida högre grad från dessa grunder afvikande, än som för ändamålet är nödvändigt; äfvensom att flera af de olägenheter, som i denna lagstiftning hafva sin grund, numera äro och dagligen mer och mer blifva af en vida skadligare inflytelse på landets produktion och på omsättningen i sin helhet, än de kunnat vara, då reformen först trädde i verksamhet och följderna deraf icke kunde göra sig gällande eller visa sig, så länge äldre fortfarande bestående förhållanden derför utgjorde formelt eller reelt hinder.

Uti den bestämda åtskillnaden emellan minuthandel med och utskänkning af bränvin och dit hänförliga spirituösa drycker är otvifvelaktigt den riktiga grunden lagd för en lagstiftning, som, på samma gång den måste åsidosätta eller, om man så vill, ställa sig utom de allmänna reglorna för området af lagstiftningsrätten, likväl icke förnekar sin pligt att begränsa det ingripande i den enskildes företagsamhet och beqvämlighet, hvilket till en viss grad måste ega rum. Det kan icke

nekas, att den egentligen reformerande författningen i ämnet, eller den af år 1855, erkänner, att minuthandeln borde bedömas från andra synpunkter än utskänkningsen; men för att med säkerhet vinna det stora ändamålet att genom lagstiftningen åstadkomma en genomgripande förändring i folkets dagliga vanor och i den enskilda hushållningen, utsträcktes flera af de stadganden, som endast med svårighet lämpade sig för utskänkningsen i dess dåvarande beskaffenhet, äfven till minuthandeln, oaktadt desamma i afseende på denna voro än mindre lämpliga. Så stadgades ock i 10 §, att äfven minuthandeln i städerna finge öfvertagas af bolag; och då icke i detta viktiga hänseende den antagna åtskillnaden emellan minuthandeln och utskänkningsen bibehölls, är man nästan frestad att tro, att lagstiftaren endast gaf vika för riktningen af stundens sträfvanden och trodde sig kunna göra det, emedan han förutsåg, hvad som ock i allmänhet blef fallet, eller att minuthandelns öfvertagande skulle blifva en praktisk omöjlighet, enär allmänna meningens, för att icke säga allmänna vettet, måste erkänna det orättvisa och onödigt tryckande för producenten såväl som för konsumenten i hvarje ort, att bero af godtfinnandet hos en enda mellanhand. Småningom har dock den inskränkning i tillämpningen af nyssberörda stadgande, som sålunda antagligen af lagstiftaren förutsågs, börjat att gifva vika för andra åsigter, hvilka väl söka sitt formela stöd i de allmänna grunderna för denna lagstiftning, men dock egentligen tjena andra ändamål; och som dessa åsigter snart torde göra sig gällande derhän, att några få bolag inom hvarje län blifva i tillfälle att bestämma priset å varan, både vid dess leverering af producenten och vid försäljningen deraf till konsumenten, torde tiden vara inne att tillse, om det kan vara riktigt att uppoffra dessa begges intressen till förmån för andra, som numera på intet sätt kunna få namn af allmänna, och om det verkligen må vara nödigt att åstadkomma ytterligare inskränkningar i handelsfriheten, än den, som hittills faktiskt egt rum, sedan det egentliga ändamålet synes vara vunnet, så långt detsamma genom lagstiftningen kan ernås.

Det öfverdrifna bruket af eller rättare det allmänna och ohejdade missbruket af de s. k. starka dryckerna har påkallat och medgifvit en särskild lagstiftning rörande sådana varor, och då dessa derjemte erbjudit medel för en beskattning, som lättare än någon annan kunnat sträckas ganska långt, utan att framkalla allmänt missnöje, så förklarar det sig lätt, att en dylik lagstiftning kunnat vinna erkännande och röna bifall i de hänseenden, der den kommit till allmänna tillämpning. Men ofelbart är det ett stort misstag, om man föreställer sig, att åsidosättandet af de allmänna reglorna för lagstiftningens område och innehåll

kan sträckas så långt som helst, utan att framkalla olägenheter, hvilka skola tillintetgöra allt hvad med ett försigtigt och måttligt bruk af lagstiftningsrätten blifvit vunnet och med iakttagande deraf fortfarande kan bibehållas. Likasom alla äro ense derom, att tillverkningen, försäljningen och bruket af bränvin icke kunna och icke böra förbjudas, så måste ock, redan af detta skäl, alla förnuftiga meningar öfverensstämma deri, att omsättningen af en sådan vara icke heller får förhindras i den mån, att omsättningen saknar den frihet, som är nödig, om den skall fylla sitt ändamål att förmedla tillgången och behovet af varan. Utöfver den gräns, som för denna frihet är nödig, får den inskränkande lagstiftningen icke under något förhållande sträcka sig, och att denna gräns redan är uppnådd skall visa sig, då följderna af en ytterligare inskränkning i bränvinshandeln här nedan komma att utredas, och då härtill kommer att regleringen af handeln med bränvin, sådan denna nu faktiskt består, redan uppfyllt sitt ändamål, så synes regleringen från det allmännas sida böra stadna, der den nu befinnes.

För att gifva kraft åt nyssanförda åsigt, torde det i främsta rummet böra erinras, huruledes före 1855 års lagstiftning bruket af bränvin tagit öfverhand och hotade att förlama nationens fysiska och psykiska krafter. Om med det dåvarande förhållandet jemföres det nuvarande, då visserligen bruket af bränvin inom mången ort ännu möjligen skulle kunna inskränkas, men det dagliga begagnandet knappast tillhör någon annan del af befolkningen än den till högre ålder komna, som bildat sina vanor redan innan den nya lagstiftningen hunnit utöfva sin verkan; så skall det erkännas, att lagstiftningen i dess hittills vunna tillämpning uträttat allt hvad rimligen af den kan väntas. Är man nu nöjd med detta resultat, så må man då stadna der man i verkligheten befinner sig. Vill man deremot vinna mera, så bör man åtminstone först göra sig klart hvad man vill ernå och sedermera framför allt icke lemna ur sigte hvad erfarenheten lär om sådana lagstiftningsåtgärder, som våldsamt inskränka de naturliga rättigheterna och den enskilda friheten. Det kan icke vara svårt att finna resultatet af sådana åtgärder, emedan den tid icke ligger långt tillbaka, då dessa voro de allmänna inom hela näringslagstiftningen, som just hade till ändamål att reglera tillgången och behovet så väl som omsättningen och att, efter vissa föreställningar om billighet och rättvisa, bestämma den andel i vinsten, som borde tillkomma producenten och förmedlaren, äfvensom det pris konsumenten borde erlägga. Då nu denna lagstiftning måst vika för den motsatta åsigten om den vida säkrare och rättvisare förmedling af både produktion, konsumtion och omsättning, som näringsfriheten innefattar, så

följer ju deraf, att sedan numera icke förefinnas några utomordentlig förhållanden, som påkalla och rättfärdiga ett ytterligare afvikande från näringsfrihetens grundsatser, än det som faktiskt eger rum, lagstiftningen är pliktig att nöja sig med de nu bestående inskränkningarne och endast fasthålla dem. Det är ock endast detta jag afser; och då för ändamålet erfordras, att den rättighet, som lagligen förefinnes, att inom städerna helt och hållet monopolisera bränvinshandeln, borttages, på det att denna rättighet, hittills icke begagnad och ej heller behöflig, icke må brukas för andra ändamål och framkalla olägenheter, hvilka icke ännu i någon olidlig grad gjort sig gällande, föreslår jag, att icke minuthandeln, utan endast utskänkingen må i stad kunna öfvertagas af bolag; och tror jag mig böra fästa uppmärksamheten på följderna, derest icke denna ändring sker nu, innan bruket af det lagligt medgifna monopoliet blifver allmännare, än det hittills varit och är.

De bolag, som i städerna bildat sig för öfvertagande af bränvinsutskänkingen, afsågo i början endast vinst och tillkommo hufvudsakligen derigenom, att dylika associationer voro i tillfälle att erbjuda en högre afgift, än den som kunde åstadkommas genom sammanlagda beloppet af hvad flere enskilde hvar för sig vågade utfästa. De högre anbuden voro så mycket lättare att åstadkomma, som dylika associationer vanligen utgjordes af mera bemedlade personer; men som desse i allt fall hade att vidkännas de mest betungande afgifterna för de förbättringar inom kommunerna, som tidens riktning och sträfvanden gjorde oundvikliga, funno flera af nämnda associationer det lämpligt och måhända för sig fördelaktigt att till staden afstå denna vinst, hvarigenom de ock befriades från en mera betungande beskattning. Detta förfarande rönt snart allmän efterföljd, och sålunda har det kommit derhän, att bränvinsutskänkingen i ett flertal af städerna, måhända alla, med få undantag, bedrifves för stadens egen räkning, medelbart eller omedelbart. På detta sätt hafva städerna onekligen blifvit satta i tillfälle att inom sig vidtaga förbättringar i skolväsende osh fattiginrättningar med flera allmänna anstalter, och detta bör ingen missunna dem; men att saken ledt till skada för dem, som hafva laglig andel i afgifterna, skall icke kunna förnekas. Det är ock därför, som den 10 § i bränvinsförfattningen tid efter annan påkallat och undergått förändringar i syfte att förekomma, att för utskänking, som för stadens räkning medelbarligen eller omedelbarligen bedrifves, behöriga afgifter icke undandragas hushållningssällskapen och landstingen. Huruvida den sednaste förordningen, som särskildt den 17 Maj 1867 tillkom, uteslutande i sist-

nämnde

nämnda syfte, verkligen uppfyllt sin bestämmelse, må lemnas derhän; men klart måste det vara, att om minuthandeln jemväl kommer att öfvertagas af bolag och således förenas med utskänknings, äfventyret för landstingen och hushållningssällskaperna att gå miste om sin rätt betydligt ökas. I främsta rummet skall afgiften för sjelfva minuthandeln minskas derigenom att täflan om rättigheten uteslutes; och vidare skall afgiften för utskänknings icke kunna bedömas i dess förhållande till minuthandeln, som nu åtminstone i någon mån kan ske, då dessa afgifter, hvilka båda bero af samma konsumenter, bestämmas på två sig emellan olika sätt. Snart skola ytterligare åtgärder blifva nödiga för att försäkra landstingen och hushållningssällskaperna om deras rätt; men svårigheten att åstadkomma denna garanti skall sannolikt blifva vida större än nu.

Det är dock måhända af underordnad vikt, om någon del af afgiften för bränvinshandeln skulle obehörigen tillfalla städerna; men deremot synes det vara mera angeläget, att en öfver hela riket spridd handtering icke beröfvas sin rättighet att bedrivas under sådana omständigheter, att produktionen verkligen tillgodonjuter den ersättning förhållandena medgifva. Af icke mindre betydelse är det ock, att konsumenten icke beskattas utöfver hvad lagstiftaren trott sig kunna och böra honom ålägga; och om det än kan sägas, att ju dyrare varan göres, dess mindre blifver förbrukningen; så måste dock deremot erinras, att det är den allmänna lagstiftningen förbehållet att bestämma tillämpningen af denna grundsats, såvidt densamma beror af beskattningen; samt att lagstiftaren har lika liten rätt att så anordna sina ingrepp i den enskilda friheten, att beskattningen på en omväg lemnas åt enskilde och kommuner, som att helt och hållet gifva dessa fullmagt att efter behag till sin förmån beskatta en viss näring. Någon säkerhet för en dylik beskattning måste den enskilde dock kunna påräkna, och då det gäller en förbrukning, som i sig sjelf icke är fördömlig och i en mängd af fall alldeles oundviklig; så måste det vara så stäldt, att någon gräns finnes för monolets makt. Det har alltid visat sig nödigt att, då produktion eller omsättning varit privilegierad, förekomma missbruket af ett sådant privilegium. Detta har skett genom taxor, och dessa hafva endast försvunnit med den allmänna näringsfriheten. Då denna icke kan eller får vinna utrymme på det ifrågavarande området, och taxor icke heller böra kunna ifrågakomma, återstår icke annat i detta, som i andra fall, än att öppna väg för konkurrensen. Om denna icke är tillämplig på bränvinsutskänknings, så måste den åtminstone bibehållas vid minuthandeln med brän-

vin. Då lagstiftaren begick det felet att äfven i afseende på denna medgifva konkurrensens uteslutande, var han dertill föranlåten af farhåga att icke eljest kunna inskränka missbruket af bränvinsförtäringen; men sedan detta mål vunnits, ehuru tillåtelsen att monopolisera minuthandeln icke allmänt blifvit begagnad, så bör ock denna tillåtelse, som aldrig varit nödvändig, upphävas, emedan den är oriktig, men likväl så länge den består kan komma att brukas, om än för helt andra ändamål än det afsedda. I lika ställning med konsumtionen befinner sig ock produktionen, om minuthandeln monopoliseras lika med utskänknigen. Det är och förblifver sannolikt i städerna, som omsättningen af bränvin, likasom af andra varor, kommer att ega rum; och då endast en enda afnämare finnes i hvarje stad, skall priset bestämmas af denne och produktionen sålunda blifva i den grad beroende, att den måste nöja sig med den mest orättfärdiga behandling eller ock alldeles upphöra. Möjligheten till motstånd inskränkes ju mera allmänt minuthandeln i städerna öfvergår till bolag; och inom kort skall den alldeles försvinna och dermed ock näringen upphöra utan annan förmån för det allmänna, än att penningar gå ur landet för ett fabrikat, som det kan sjelft åstadkomma. Man kan visserligen säga: dit skall det icke komma; men om grunderna för den fria varuomsättningen verkliga äro sanna, så måste ett sådant tal visa sig fåfängt, såvida man icke erkänner, att bränvinet är en för en hvar nödig vara, lika med spanmål, i hvilket fall hela den inskränkande lagstiftningen vore ett oförlätligt misstag.

Det är ofvan yttradt om obehörigheten att till enskilde eller kommuner öfverlåta beskattningsrätten i den ena eller andra formen; men ett särskildt ogillande förtjenar ett sådant förfarande, om starka anledningar eller frestelser förefinnas till missbruk af en sådan öfverlåten rättighet, och om dertill ytterligare kommer, att de, som hufvudsakligen skola beskattas, icke äro de hvilka bestämma beskattningen, utan tvärtom de, som hafva minsta förmåga att utgöra den och minsta tillfälle att undandraga sig den. Sådana äro dock uppenbart omständigheterna vid den ifrågavarande beskattningen. De som besörja bildandet af de ifrågavarande bolagen, äro de maktogande inom de särskilda städerna; det äro de, som skola i hufvudsaklig mån lemna bidrag till kommunens utgifter; och deras intressen bjuda, att dessa bidrag blifva så ringa som möjligt. Huru kan man föreställa sig att, om de en gång lärt att uppskatta de fördelar bränvinsmonopolet i hela sin utsträckning lemna dem, de skola afhållas att i det yttersta göra sig detsamma till godo, då de derigenom undgå att vidkännas de bidrag, som de eljest icke kunna undandraga sig? Att följderna åter deraf skall blifva, att största delen af kommunal-

utskylderna måste bäras af arbetaren och den mindre bemedlade är lika tydligt, som att denne icke kan undandraga sig en sådan beskattning och skall lemnas helt och hållet i händerna — i vissa städer på de större köpmännen och i andra på tjänstemän, vare sig jurister eller skollärare, allt efter den maktfördelning som i de olika städerna eger rum. Det synes likväl, som om det tillkomme statsmagtarna att för ett sådant ut-sugningssystem skydda den arbetande klassen; och detta anspråk är i sanning icke öfverdrifvet, då det endast kräfvat att något utrymme lemnas åt de allmänna grunderna för näringslagstiftningen, och att det af grundlagen utdömda monopolsystemet icke får slå rot och göra sig enväldigt. Sker icke detta, så skall åtminstone i många fall inträffa, att utvägar skola sökas att undandraga sig den obehöriga beskattningen, och de klagomål som nu spörjas öfver den så kallade salningen skola ökas, emedan den ökade orättvisan skall föranleda flera att söka kringgå lagen, och snart skall, i stället för att nu minuthandeln någon gång missbrukas till förfång för utskänknings, partihandeln begagnas såsom ett medel att göra både minuthandeln och utskänknings umbärliga. Här af skall uppstå behovet af nya lagstiftningsåtgärder; men äfven dessa hafva en gräns. Är det då icke klokare att låta denna gräns vara, der den nu faktiskt är; att nöjas dermed att det stora målet blifvit vunnet; att öfvergifva det okloka försöket att vilja vinna med lagstiftningsåtgärder, hvad som icke sålunda kan ernås; att bibehålla för denna exceptionella lagstiftning det allmänna bifall, som dock icke kan följa våldsamma ingrepp i den allmänna friheten, utöfver hvad nödvändigheten ovilkorligen fordrar; att icke uppenbarligen gynna vissa skattdragande på andras bekostnad; att icke tillintetgöra produktionens och konsumtionens berättigade intressen; samt att icke kasta öfver bord den ringa återstod af grundsatser, hvarför allmänna vettet, om än icke lagen, hittills i de flesta orter visat undseende.

Till dessa skäl skulle ock kunna fogas erinran om den orättvisa, som köpmännen lida, då de utestängas från den påräknade vinsten af en omsättning, som erkännes vara nödvändig. De som sysselsatte sig dermed före år 1855 fingo i författningens 19 § en indirekt försäkran att de skulle tillgodonjuta minuthandelsrättigheter; och det ifrågavarande stadgandet i 10 § står i sjelfva verket i uppenbar strid med samma försäkran. I allmänhet hafva de handlande ej haft att klaga öfver annan inskränkning i sina rättigheter än den, som följt af den ökade beskattningen; men om eller då minuthandeln öfverlemnas till bolag, är det obestridligt, att man återtager med den ena handen, hvad man gifvit med den andra. Då den nödiga reformen visat sig icke erfordra och så-

ledes ej heller kan ursäka ett sådant förfarande, är det icke annat än enkel rättvisa att återtaga ett obehöfligt medgifvande, hvilket lika mycket förnärmar välfångna rättigheter, som det menligt verkar för dem, hvilka sysselsätta sig med tillverkningen och för dem af hvilka denna förbrukas.

Med anledning häraf föreslår jag den förändring i den gällande Kongl. Förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända och destillerade spirituösa drycker, att 1 punkten i 10 § 2 momentet må erhålla följande lydelse:

uppstår i stad fråga om öfverlåtande å bolag af all den utskänkning af bränvin, hvilken eljest skall, enligt näst föregående moment, å auktion utbjudas, må magistraten, genom i god tid förut utfärdad offentlig kungörelse, inom viss utsatt tid infordra skriftliga anbud å sådan utskänkning.

Öfriga punkterna i 2:a momentet bibehållas oförändrade.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 22 Januari 1870.

O. B. Olsson.

N:o 11.

Af Herr Jöns Andersson: Om antagande såsom grund för klockare- och skollärareval af den för kyrkostämma i allmänhet gällande rösträtt.

Många och berättigade klagomål höras mot nu gällande grunder för den rösträtt, som utöfvas på kommunalstämma och kyrkostämma, och det är onekligen en tvingande nödvändighet att snart vidtaga tidsenliga förändringar med denna rösträtt. Men om dessa grunder äro oriktiga, så är den, som gäller för rösträtt vid klockare- och skollärareval, det i ännu högre grad. För sådana val gälla Kongl. Resolutionen på allmogens besvär den 20 November 1786 § 22 och Kongl. Stadgan